

BAŞYAZI

Hikmet GÖKMEN¹

Toplumların temel görevlerinden biri, herkes için sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre oluşturmaktır. Çocukların nitelikli bir yapıli çevrede yaşama hakkı ve bu çevrelere erişimi toplumların birinci önceliği olmalıdır. Çocukların bakım, beslenme, eğitim, oyun ve sağlık hizmetlerine, nitelikli kentsel ve yapıli çevreye ve de doğal ortama erişimi, onların tüm gelişim (fiziksel/motor, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal) alanları için son derece önemlidir. Çocukların gelişim dönemlerindeki kazanımları, içinde buldukları çevre ile iletişimlerine bağlıdır. Bu doğrultuda sürdürülebilir ve yaşanabilir çevreler üzerine düşünmek ve çalışmalar yapmak çocuklar adına yapılması gereken, ertelenmeyecek bir konudur.

Yaşanılan çevre ister kentsel olsun ister kırsal olsun çocukların sosyalleştiği, yaşamı gözlemlediği ve öğrendiği ortamlardır. Tek başına okula ya da bir arkadaş evine gitmek, arkadaşlarla oynamak, sokakta bisiklete binmek, alışveriş yapmak gibi günlük faaliyetler, hayat boyunca edinilen becerilerin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu noktada kentsel ve yapıli çevre, çocuğun gelişimi için büyük bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, kentsel ve yapıli çevreyi çocuklar için daha yaşanabilir hale getirmeye yönelik araştırma, çalışma, proje ve uygulamalarda son yıllarda artış gözlenmektedir. Mimarlık, kentsel tasarım ve planlama alanında çocukların daha önemsendiği, üzerinde düşünöldüğü ve konuşulduğunu görmekteyiz. Bu çevrelerin düzenlenmesinde çocukların gözden kaçırılmaması gereken paydaşlar olduğu duyarlılığına tüm kesimlerin sahip olması, konunun çözümü için en önemli adımlardan biridir. Bu sayı ile birlikte yayın hayatına başlayan **“Kentsel ve Yapılı Çevrede Çocuk Araştırmaları Dergisi (J-CUBE)”** çocuk odaklı kentsel ve yapıli çevre araştırmaları için öncü bir adımdır.

Dergimizin amacı, çocuk-mekân ilişkisini kentsel ve kırsal ölçekte ele alan, fiziksel, sosyal ve psikolojik çevre niteliklerinin çocuk gelişimine etkisini araştıran çalışmaları, disiplinler arası yaklaşımlar üzerinden, güncel literatür tartışmalarına açarak alana katkı sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda dergimiz, şehir ve bölge planlama, mimarlık, kentsel tasarım, kentsel koruma, peyzaj, coğrafya, tasarım, koruma ve restorasyon, yapı, sanat, tarih ve bunlarla ilgili disiplinlerde çocukların mekân davranışları, beklentileri ve tercihlerine ilişkin güncel tartışmaları içeren çalışmalara yer vermeyi hedeflemektedir. Her ne kadar literatüre katkı sağlayacak özgün araştırma ve teorik makalelere öncelik verilecek olsa da derleme makaleleri, olgu sunumları, güncel tartışma ve yorumlar, eleştiri ve değerlendirmeler, kitap incelemeleri vb. türdeki makaleler de dergimize zenginlik katacaktır. Dergimizin amacı doğrultusunda sizden gelecek önerileri ve çalışmaları heyecanla bekliyoruz.

Dergimizin ilk sayısında 5 adet kıymetli çalışma sizlerle paylaşılmaktadır. Çisem Seyhan ve Şeyda Bülbül Arıoğlu “Çocukların Mekân Algısında Lynch’in İmgesel Elemanlarına Dayalı Olarak Algısal Tercihlerinin ve Sıralamanın Değerlendirilmesi” başlıklı makalede Lynch’in imgesel elemanları çerçevesinde çocukların mekan algılarını incelemektedir. Çocukların algısal tercihleri ve imgesel

¹ Baş Editör, Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye, hikmet.gokmen@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3568-8226

elemanların sıralamasının değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışma, Trabzon ili Ortahisar ilçesinde yaşayan 10-12 yaş grubundaki 256 çocukla yapılmıştır. Çocuklarla yapılan anket ve zihinsel harita çalışmalarından elde edilen veriler, çocukların Lynch'in belirlediği imgesel elemanları algılama biçimi ile yetişkinlerin algılama biçiminin uyumlu olmadığını ortaya koymaktadır. Kentsel alan tasarımı çocukların algısal tercihlerinin önemine vurgu yapan bu çalışma, kentsel planlama süreçlerinin çocuk dostu bir yaklaşımla ele alınması gerektiğinin altını çizmektedir.

Umut Erdem, "İzmir Metropolitan Alanındaki Okul Öncesi Eğitim ve Bakım Kurumlarına Erişilebilirliğin ve Karşılabilirliğinin İncelenmesi" başlıklı makalesinde, kentsel alanlarda okul öncesi eğitim ve bakım kurumlarına erişilebilirliği, İzmir Metropolitan alanında yer alan 13 ilçede X Dakikalık Şehir (XDŞ) yaklaşımı çerçevesinde analiz etmektedir. Çalışmada okul öncesi kurumların 5, 10, 15 dakikalık yürüyüş süresine göre modellenmesi yapılarak, 0-6 yaş grubundaki çocukların tanımlanan bu sürelerde bir yetişkin eşliğinde eğitim ya da bakım gördükleri kurumlara erişebildiği alanlar saptanmıştır. Ayrıca, İzmir Metropolitan alanında yer alan ilçelerde, ilçedeki okul öncesi eğitim kurumlarının dağılımı; 5, 10 ve 15 dakikalık yürüyüşle 0-6 yaş grubundaki çocukların yüzde kaçının hizmet aldığı ve hane halkı gelirlerine göre bu kurumların fiyatlarının gelirin yüzde kaçına denk geldiği kapsamlı bir şekilde incelenmektedir. Okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimdeki önemini ve Türkiye'deki durumunu sayısal verilerle ele alan bu çalışma, İzmir ilindeki okul öncesi eğitim kurumlarının erişilebilirliğini analiz ederek, son yıllarda kent planlamasında öne çıkan XDŞ yaklaşımının kentsel alan kullanımındaki önemine ve üstleneceği role vurgu yapmaktadır.

Ayşe Burcu Zülfikar, "Türkiye'de Okul Öncesi Dönemde Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları: Kapsam ve Yöntem Açısından Bir Değerlendirme" başlıklı makalesinde çocuklara yapılı çevre ile bağ kurmayı, çevresel sorunları fark etmeyi ve bunlara yönelik yaratıcı çözümler üretmeyi öğreten çocuk-mimarlık çalışmalarının hem dünyada hem de ülkemizde gün geçtikçe artan önemine ve yapılan çalışmalara değinmektedir. Çocuk-mimarlık çalışmalarının yoğun olarak ilk ve orta öğretim düzeyinde olduğunu, çocuğun gelişiminde önemli olan erken çocukluk döneminde daha az çalışma olduğunu belirten yazar, Türkiye'de 2002-2024 yılları arasında okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yapılan çalışmaları tarihsel bir süreçte aktarmaktadır. Aktarılan çalışmalar, çalışmaya katılan çocukların yaş grupları, etkinlik süresi ve türü, ortam, amaç ve yöntem açısından ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, "okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik mimarlık ve yapılı çevre çalışmaları nasıl daha iyi bir seviyeye getirilebilir?" sorusuna yönelik öneriler sunulmaktadır.

Belkıs Ece Şahin, "Çocukların Yaratıcılığını Destekleyen Okul Öncesi Eğitim Ortamlarının Tasarımı" başlıklı makalesinde, okul öncesi dönemdeki çocukların zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri eğitim ortamlarının mekânsal düzenlenmesinin, onların tüm gelişim alanları üzerinde önemli bir etkisi bulunduğuna ve bu çevrenin öğrenme için olanaklar sağladığına değinmekte ve çocukların yaratıcı düşünme becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Okul öncesi eğitim ortamlarında yaratıcılığı destekleyen mekânsal olanakları grup odası, atölye, dolaşım alanları ve dış mekân örnekleri üzerinden değerlendiren bu çalışmada, bu mekanlara yönelik tasarım önerileri sunulmaktadır.

Emine Banu Burkut "Methodology and Techniques for Architecture, Built Environment and Urban in Child Research" başlıklı makalesinde, son yıllarda farklı mekân disiplinlerinden çocukların mekânsal deneyimlerine yönelik çok fazla çalışmanın olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada yazar, araştırmacıların çocuklarla birlikte çalışırken dikkate almaları gereken metodolojik ve etik faktörlerinin analizini yapmakta ve mimari fikirlerin oluşumuna yardımcı olacak metodolojileri ve prosedürleri ele almaktadır. Literatür taraması, bilimsel haritalama ve içerik analizi ile elde edilen veriler, çocuk merkezli araştırmalarda hangi kavramların önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışma, çocukların katılımı ve çocuk odaklı araştırmalarda kullanılan metodolojiye yönelik kapsamlı analizlere yer vermektedir.

Derginin ilk sayısına katkıda bulunan tüm yazarlara, hakemlere ve teknik yayın editörlerine en içten teşekkürlerimizi iletiyoruz. Temmuz sayımız için yazılarınızı bekliyoruz ve keyifli okumalar diliyoruz.